(א)כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ לאחר כניסתן לארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן [1]השמטת כספים ושילוח עבדים שאע"פ שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ השמטת כספים חובת הגוף היא לא נצרכא אלא (ב)לכדתניא (ג)דתניא רבי אומר [1]וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים [ב]בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ואימא במקום שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובמקום שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ת"ל כי קרא שמיטה לה' מכל מקום: שילוח עבדים חובת הגוף היא סד"א הואיל וכתיב [2]וקראתם דרור בארץ אין בחוצה לארץ לא תלמוד לומר יובל היא מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר בארץ (ד)[ג]בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין דרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ (ה)תנן התם [ד]החדש אסור מן התורה בכל מקום [ה]ערלה הלכה [ו]והכלאים מדברי סופרים מאי הלכה אמר רב יהודה אמר שמואל (ו)הלכתא מדינה עולא אמר רבי יוחנן [ז]הלכה למשה מסיני א"ל עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק כלאים (ז)דתנן [ח]ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואילו גבי כלאים (ח)תנן [ט]כרם הנטוע ירק וירק [י]נמכר חוצה לו בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אלא לדידך ניתני

כל מצוה שנצטוו ישראל. להנהיגה קודם שיכנסו לארץ דהיינו חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: **חוץ מהשמטת כספים.** ולקמיה פריך הא נמי נצטוו עליה קודם לכן דהא חובת הגוף היא ומאי חוץ: **לא נצרכא אלא לכדתניא.** דלא נצטוו עליה קודם לכן: **בזמן שאין אתה משמט קרקע.** כגון במדבר ולאחר שגלו: **ואימא במקום כו'.** ולמעוטי חוצה לארץ אף בזמן (א)הארץ: **אסור מן התורה בכ"מ.** קסבר מושב כל מקום שאתם יושבים משמע(ט): **הלכתא מדינה.** הנהיגוהו הם עליהם בחוצה לארץ: **היינו דשני לן.** חמור ספק ערלה מספק כלאים. ספק ערלה ספק עברו עליה שלש שנים אי נמי פרדס שיש בו נטיעות ערלה ושאר נטיעות ולקט עובד כוכבים מן הפירות ואין ידוע מהיכן: **בסוריא.** היא ארם צובה שכבש דוד וספחה עם ארץ ישראל וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש(י) הלכך ספיקו מותר. ולקמן (דף לט.) פרכינן ומי הלכה למשה מסיני היא בחוצה לארץ היאך מיקל בספיקה ומשנינן אימא כך נאמרה הלכה ספיקה מותר בחוצה לארץ ודאה אסור: **ובחוצה לארץ.** דרחיק טפי ולא מיחלף: **יורד.** ישראל ולוקח מן העובד כוכבים הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות וזקנות וישראל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה: **ובלבד שלא יראנו.** ישראל כשהוא לוקט מן (ב)הערלה והא (ג)דתניא לעיל בסוריא מותר כשנלקט כבר אבל לכתחלה אינו אומר לו לך רד ולקוט: **כרם הנטוע ירק.** שזרע ירק בין הגפנים(ד) דה"ל כלאי הכרם: **וירק נמכר חוצה לו.** ויש לחוש שמא מירק שגדל בכרם הוא וה"ל ספק כלאים: **יורד.** עובד כוכבים ולוקט מן הכלאים ממש ומוכר לחבר: **ובלבד שלא ילקוט.** החבר עצמו ביד. ואם איתא דערלה בחוצה לארץ דברי סופרים ולא הלכה למשה(ה) מאי שנא לאחמיר בספק ערלה מספק כלאים:

ניתני

איסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו בעודו טבל ותרומה וי"ל דאיכא למיפרך מה לחדש שכן אינו בשאלה תאמר בהני שהן בשאלה פי' שיכולין לשאול לחכם כדי לחזור מהפרשת תרומה ומעשר שהפריש(ו) וטבל אע"ג שאינו בשאלה דלעולם הוי טבל עד שתקנו מ"מ כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר לא חמירי מינייהו[א] עוד י"ל דאיכא למיפרך דלא דמי לחדש שהרי איסורו בא מאליו ולא ע"י מעשה אדם אבל טבל ותרומה איסורן בא ע"י מירוח[ב] שהוא מעשה אדם ושמא יש לחלק דחדש נמי בא ע"י אדם דהיינו החרישה והזריעה:

השמטת כספים חובת הגוף היא. פי' בקונטרס ולמה אתה אומר שהיא מצוה שנצטוו עליה אחר כניסתן לארץ כיון דחובת הגוף (ז) נצטוו עליה אף במדבר ומשני בזמן שאי אתה משמט קרקע כגון במדבר (ח)דליכא חרישה וזריעה אי אתה וכו' ופריך ואימא במקום שאתה משמט כלומר אף בזמן שבית המקדש קיים לא תנהג השמטת כספים אלא בארץ ומשני הכא רבייה קרא ת"ל כי קרא שמיטה דמשמע מ"מ וקשה דא"כ לא היה לו לומר ת"ל כי קרא שמיטה כיון (ט)דהתירוץ של קושיא הוא אלא הוה ליה למימר (י)(אלא) אמר קרא כי קרא שמיטה ועוד קשה דהיאך יכול לפרש לעיל שתנהוג שמיטת כספים במדבר והלא דין שמיטות אינו אלא לאחר ירושה וישיבה כדאמרינן בסוף פירקין (לקמן דף מ:) גדול תלמוד תורה שקדם לשמיטה מ"א שנה ונראה לי השמטת כספים חובת הגוף הוא וא"כ פשיטא דנוהג אפילו בחוצה לארץ ומאי אתא ר"א בר' שמעון לאשמועינן ומשני לא צריכא לכדרבי כלומר משום הקישא דמקשי כספים לקרקעות איצטריך למימר וגרסי' מהו דתימא במקום שאתה משמט קרקע דהיינו בארץ ישראל שהרי חובת קרקע היא אתה משמט כספים ובמקום שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים וכיון דאין שמיטת קרקע בחוצה לארץ השמטת כספים לא תנהוג בחוצה לארץ תלמוד לומר כי קרא שמיטה מ"מ וממקרא זה מפיק ליה ר"א בר"ש דנוהג אף בח"ל ולפי גירסא זו ואימא במקום שאתה משמט כו' הוא סיום התירוץ ולאו בלשון קושיא הוא כמו לפירוש הקונטרס ואית ספרים דגרסי נמי(כ) במקום כו' וכן בסמוך דפריך שילוח עבדים חובת הגוף היא כו' כדפרישית גבי השמטת כספים צריך לפרש גבי שילוח עבדים ולא ניחא לפרש כמו שפירש בקונטרס בהשמטת כספים ורש"י פירש בפרק השולח (גיטין דף לו.(ט)) גבי הא דאמר אביי בשביעית בזמן הזה דלא משמט מדאורייתא ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט כו' דקרקע אינה נשמטת מחרישה וזריעה אלא דוקא בזמן הבית מהאי קרא גופיה ופירש אחד שמיטת קרקע דחרישה וזריעה ואחד שמיטת כספים דהשמטת מלוה אידי ואידי (ס)שביעית כשאין היובל נוהג שמיטין נמי לא היו נוהגין כדדרים בירושלמי(ע) וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית בזמן שיובל נוהג שביעית נוהג אין היובל נוהג כו' ובזמן הזה אין היובל נוהג דגבי יובל כתיב(פ) בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה יובל נוהג כו'(ד) ובזמן הזה אין יושביה עליה והואיל ויובל אינו נוהג שביעית נמי אינה נוהגת וקשה מה שפירש דשמיטת קרקע היינו מחרישה וזריעה בשביעית והולך להביא רש"י הביא דרשה דירושלמי דא"כ היה לו לאביי להביא אותה כיון שהיא עיקר דמשם מוכיח דשמיטה אינה נוהגת שהרי לא ידעינן כלום אלא מההוא לכך פירש רבינו תם כי זאת הדרשה דהכא היינו ההיא דירושלמי דהא רבי נמי אמרה התם (צ)ושמיטת קרקע קרי יובל שחוזרת לבעלים ביובל מה שאין כן בשביעית ושמיטת כספים קרי שביעית שאין השמטת כספים ביובל כדרשינן בספרי בפרשת ראה וזה דבר השמיטה שמיטה משמטת כספים ולא יובל וה"פ בזמן שאתה משמט קרקע ביובל שהיא חוזרת לבעלים[ג] אתה משמט כספים היינו שביעית שכספים נוהגים וה"ה דמיירי בשמיטת חרישה וזריעה(ק) דשמיטת שביעית לגמרי ילפינן לה משמיטת יובל והא דנקט שמיטת כספים משום דנקט קרקע לפי שהיה רוצה להזכיר מה היא שמיטת יובל נקט נמי שמיטת כספים דדמיא להו שמיטת יובל שביובל חוזרות השדות מלוקח למוכר[ד] ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה[ה] אי נמי משום דבשביעית נוהגת שמיטת כספים מה שאין כן ביובל ומשום הכי נקט לה: **הערלה** הלכה והכלאים מדברי סופרים. וא"ת אמאי לא ילפינן כלאים מקל וחומר (א)דחדש דנוהג אף בח"ל לאורייתא ומה חדש שאין איסורו איסור עולם כו' וי"ל דקסבר האי תנא דכתיב גבי כלאים שדך(ב) למעוטי זרעים שבח"ל כדאמר לקמן (דף לט.) ואין לומר דערלה מיהא נייתי בקל וחומר דחדש דאיכא למימר כלאים יוכיחו:

תני

עין משפט נר מצוה

תה א ב מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה ב סמג עשין קמט:

תו ג מיי' פ"י שם הלכה ח:

תז ד מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ב סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סימן רצג סעיף ב:

תח ה מיי' שם הלכה י סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רצד סעיף ח:

תט ו מיי' שם הלכה ח סמג לאוין קמה טוש"ע שם סימן רצו סעיף סט:

תי ז מיי' שם הלכה י סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רצד סעיף ח:

תיא ח מיי' שם הלכ' יא טוש"ע שם סעיף ט י:

תיב ט מיי' שם הלכה [יא] יב ופ"ח מהל' כלאים הלכה יז טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף סט:

◆

מוסף תוספות

א. וכיון דהתרומות ומעשרות לא נהיגי אין כאן איסור טבל שאינו בא אלא מכחן. תוס' הרא"ש. ב. וראית פני הבית. שלג"ל: וביכורים בקריאת שם. תוס' הרא"ש. ג. דהיינו בזמן שבית המקדש קיים וכל יושביה עליה כדכתיב ביובל לכל יושביה. ריטב"א. ד. ונפקע זכות הלוקח. שם. ה. נפקע המלוה מנכסי הלוה וחוזר שעבודו ללוה. שם.

◆

תוס' ר"י הזקן

תנן התם. בערלה פ"ג [מ"ט]. החדש אסור. לאוכלו בכל מקום עד עבור זמן הקרבת העומר דהיינו ט"ז בניסן כדאיתא במנחות פרק ר' ישמעאל [סח, א]. הלכות מדינה. מה שנהגו בני המדינה. סוריא. ארם צובא, וכבשה דוד, וכבוש יחיד לאו שמיה כבוש. ומתוך שהיא סמוכה לארץ ישראל מחמירים בה טפי מחו"ל. יורד. בתוך הכרם ולוקח מן העובד כוכבים מאותן שכבר נלקטו שספק הוא וספקא בחו"ל מותר כדלקמן. ומיירי שהכרם ודאי ערלה, ומשום הכי בעינן שלא יראנו לוקט. ופי' ספק ערלה דרישא דמתניתין, כגון שיש לעובד כוכבים כרם של ערלה ומוכר חוצה לה פירות ולא ידוע אי משל כרם של ערלה הם או ממקום אחר באו ודומיא דכרם נטוע ירק. יורד ילוקט. יורד הישראל בכרם ולוקט העובד כוכבים מן הכלאים בידיו ובלבד שלא יטול הישראל בידיו. מסתברא דקסבר הא דתנן ערלה וכלאי הכרם אסורים דוקא בשל ישראל כדפרישנא, ומשום הכי לא ילקוט ביד, והכי מסתברא, דאלת"ה מאי דעתיה הא ערלה והכלאים אסורים אפילו משל עובד כוכבים אף ע"פ שלא ילקוט ביד אסורים. ומסתברא דרבי יוחנן פליג עליה דמר בריה דרבינא בערלה דקסבר דודאי אסור וספיקא מותר. ובכלאים נמי לאו הלכתא כותיה אלא בתרווייהו תנן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, והכי תני בירושלמי [ערלה פ"ג ה"ז].

מסורת הש"ס

א) תוספתא דקדושין פ"א ה"י, ב) [בדפו"י: לכדרבי דתניא וכו'. וכ"ה בתוס' וריטב"א. בכמ"י לכדתניא רבי אומר וכו'. ולפנינו כרש"ל], ג) מ"ק ב: גיטין לו., ד) ר"ה ט:, ה) ערלה פ"ג מ"ט, ו) [צ"ל הלכות. ויעב"ץ], ז) ערלה שם ברכות לו., ח) ערלה שם ותוספתא סוף ערלה, ט) [לעיל לו ע"א], י) [גיטין מז ע"א], כ) [נדרים נט ע"א], ל) [דליכא חרישה וזריעה ליתא בכת"י, ועיין רש"ש], מ) [בדפו"ר: דהתירוץ], נ) רש"ל מ"ז, ס) [ואימא נמי. רש"ל], ע) [שם ד"ה בזמן], פ) [צ"ל בשביעית וכשאין], צ) [דגיטין פ"ד ה"ג], ק) [ויקרא כה, י], ר) [ערכין לג ע"ב], ש) [צ"ל ולשמיטה. וכן בסמוך], ת) [מו"ק ג ע"ב], א) [בתוס' טוך: מפרש], ב) [ויקרא יט, יט].

◆

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיָי: דברים טו ב

2. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: ויקרא כה י

◆

גליון הש"ס

גמ' נמכר חוצה לו בארץ אסור. עי' חידושי הרמב"ן ב"ב כד ע"א ד"ה אבל עיניי:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואימא וכו' בזמן הבית הס"ד: (ב) ד"ה ובלבד וכו' לוקט מן הערלה. נ"ב כלומר ממה שהוא ספק ערלה: (ג) בא"ד והא דתנן לעיל: (ד) ד"ה כרם וכו' בין הגפנים. נ"ב כלומר וספק הוא אם טרשו לאיסור וה"ל כלאי הכרם: (ה) ד"ה ובלבד וכו' למשה מסיני מאי: (ו) תוס' ד"ה השמטת וכו' הגוף היא נצטוו:

◆

מוסף רש"י

וזה דבר השמיטה שמוט. כתיב בהשמטת כספים, אמאי כתיב תרי זימני שמיטה שמוט (מו"ק ג:). בזמן שאי אתה משמט קרקע. כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ, אי אתה משמט כספים. ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ, ילפינן בהיקישא דלא נהגא (גיטין לו.). בסוריא. ארם צובה שכבש דוד והוסיפה על גבול ארץ ישראל (ברכות לו.). ארם צובה וסמוכה לארץ ישראל וכיבשה דוד ומיגרה לארץ ישראל שלא על פי הדיבור ולא עשאוה כיבוש רבים וקרי ליה כיבוש יחיד (ע"ז כ.). בחוצה לארץ. הלוקח מן החשוד על הערלה ויודע הוא שיש בפרדסו זקנות ונטיעות, יורד ולוקח. היינו אף על פי שספק הוא אם יצא מן הנטיעות, ובלבד שלא יראנו. החבר כשהוא לוקטן מן הנטיעות (ברכות לו.).